

TADIJA SMIČIKLAS I JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

IVAN PEKLIĆ

Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad
Koprivničko križevačke županije u Križevcima
Ivana Zakmardija Dijankovečkoga 3
HR – 48 260 Križevci
peklic@hazu.hr

Pregledni rad

Review article

Primljeno / Received: 15. 12. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 10. 1. 2024.

Sažetak: U radu ću istražiti djelovanje Tadije Smičiklasa u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Svoj rad ću temeljiti na objavljenjima građi, literaturi i tisku. Na početku svoga rad iznijeti ću kratki životopis Tadije Smičiklasa. Potom ću istražiti njegovo djelovanje kao arhivara akademijinog arhiva. Posebno poglavlje posvetit njegovom djelovanju kao predsjednika što ću temeljit na njegovim govorima na svečanim sjednicama Akademije. Također ću ukratko opisati znanstvena djela i članke koje je objavio u akademijinim izdanjima. Kapitalnom Smičiklasovom djelu Codex diplomaticus koje je također objavljeno u Akademijinoj ediciji ću posvetiti posebno poglavlje.

Ključne riječi: Tadija Smičiklas, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Codex diplomaticus

KRATKI ŽIVOTOPIS

Tadija Smičiklas rođen je u selu Reštovo, u Žumberku, 1. listopada 1843., od seljačkih roditelja, a umro je u Zagrebu 8. lipnja 1914., u 71. godini života. Iz žumberačke obitelji Smičiklasa potekla su i dva grkokatolička biskupa - vladika Gavro iz Sošica 1834.-1856. i vladika Đuro iz Reštova 1857.-1881. Nakon završetka osnovne škole, Tadija je, vjerojatno zauzimanjem vladike Gavre Smičiklasa, bio primljen u grkokatolički seminar u Zagrebu gdje je pohađao šest razreda gimnazije, dok je sedmi i osmi razred završio u nadbiskupskom sjemeništu u Zagrebu. Tada napušta sjemenište, pa završni ispit zrelosti polaže na svjetovnoj gimnaziji u Zagrebu 23. veljače 1863. želeći se osposobiti za zvanje gimnazijskog profesora, Tadija je uspio, vjerojatno i potporom rođaka vladike Đure, dobiti trogodišnju stipendiju za studij povijesti i zemljopisa na Sveučilištu u Pragu. Tamo je, međutim, ostao samo jednu godinu, jer već ujesen 1865. nastavlja studij na Filozofskom fakultetu u Beču, kao student povijesnih znanosti i suradnik pridruženog fakultetskog Instituta za proučavanje austrijske povijesti. Nakon završenoga četverogodišnjeg studija u Beču, Smičiklas predaje na riječkoj gimnaziji u višim razredima predmete povijest i hrvatski jezik. Zatim je premješten na Veliku gimnaziju u Zagrebu, koja je tada važila kao najelitnija gimnazija u Hrvatskoj. Odmah po dolasku na gimnaziju u Zagreb,

Smičiklas se aktivno uključuje u rad Matice Hrvatske. Biran je za odbornika, a surađuje na mnogim Matičinim poslovima i zadacima, posebno u edicijama knjiga. U izdanju Matice izišlo je i Smičiklasovo najznamenitije djelo Poviest hrvatska u dva dijela. Prvo je tiskan drugi dio 1879., a tri godine poslije 1882. i prvi dio, koji obuhvaća stariju hrvatsku povijest. To je bila prva cjelovita sinteza povijesti hrvatskog naroda, od najstarijih vremena do 1848., napisana, znatnim dijelom, i na temelju izvorne arhivske građe. Evo kako sam Smičiklas u predgovoru prvom dijelu svoje knjige obrazložio motive njezina nastanka: Moje je djelo rodio vapaj narodni, a do kraja ga dovedoh imajući pred očima onu lijepu riječ: »Amor patriae dat animum - ljubav prema domovini daje mi hrabrosti i samopouzdanja Eno na naslovnom listu kaže se po vrelih napisao«; a u djelu samom vrela se ne spominju. Nisam od taštine taj nadpis metnuo već upravo od nevolje. Htio sam upozoriti učeni svijet da ovo nije popularna poviest, kako se obično uzimlju djela bez ikakvih citata, već je ovo djelo upravo po vrelih rađeno kao ma koje drugo, koje izlazi nakićeno sa hiljadama citata.... Priznajem da sam ne citirajući osobito netiskana vrela puno izgubio pred sudom učenoga svijeta, ali moja glavna svrha: zadobiti što više čitatelja iz svih stališa naroda hrvatskoga, mislim da je upravo time sretno napredovala, jer preogromna većina čitatelja hoće suvislo pripovijedanje čina, a ne dokaze za njih«. Djelo je doživjelo niz osvrta i ocjena. Evo kako ga ocje-

njuje jedan suvremeni hrvatski povjesničar, profesor Jaroslav Šidak: *Djelo, Smičiklasovo, je rađeno u duhu pragmatičke historiografije, s ciljem da u doba teške borbe protiv mađarske hegemonije, poslije Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868., razvije i jača u čitaoca nacionalnu svijest. Uza sve to, pisano je kritički, s dobrim stilom i pravilnim jezikom, i nije se po svojoj tematici ograničilo samo na prikaz političkog razvoja, već je obraćalo pažnju i na društveni razvoj.*¹ Navedimo i mišljenje Mirjane Gross o ovoj knjizi koja je sigurno doprinijela da Smičiklas bude izabran u Akademiju. *Zadaća hrvatske znanstvene historiografije da podupire hrvatsku nacionalnu integraciju nastavlja se u ovim oblicima, što dokazuje i knjiga nad knjigama koja se pojavila u drugoj polovini 19. stoljeća, dočekan s neviđenim oduševljenjem: Smičiklasova Povijest Hrvatska.*² I zaista, rijetko je koja povijesna knjiga u širokim slojevima hrvatskog naroda bila toliko čitana koliko prikazano Smičiklasovo djelo. Ono je snažno utjecalo na nacionalno buđenje, nacionalni ponos i otpor hrvatskog naroda mađaronskom režimu. U prosincu 1889. Smičiklas nasljeđuje, preminuloga dugogodišnjeg predsjednika Matica Hrvatske, Ivana Kukuljevića Sakcinskog i na mjestu predsjednika Matice ostaje do 1901. godine. Za njegova predsjednikovanja Matica je slavila 50. godišnjicu svoga postojanja, pa je Smičiklas tom prigodom, na glavnoj skupštini 19. lipnja 1892. održao spomen-slovo u kojem je ocrtao Matičine radne rezultate. Temeljem uspjeha knjige »Poviest hrvatska« Smičiklas je 1882. izabran za redovitog profesora na Katedri hrvatske povijesti i pomoćnih povijesnih znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Pune 22 godine vršio je predano svoje nastavničke dužnosti, za katedrom i u seminaru, odgojivši brojne naraštaje hrvatskih povjesničara, a među njima i svojega nasljednika na katedri, profesora Ferdu Šišića. Smičiklas je, uz glavni predmet, posebno održavao i vježbe iz pomoćnih povijesnih znanosti, tepaleografije, za koju je izobrazio više vrsnih stručnjaka. Školske godine 1886./87. obnaša čast dekana Filozofskog fakulteta, a sljedeće i čast rektora Sveučilišta. Tada pokreće inicijativu da se uz dotadašnja tri fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Teološkog, Juridičkog i Filozofskog, otvori i Medicinski fakultet. Njegovim poticajem Sabor je svake godine doznavao određenu svotu u fond za osnivanje Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Ipak, njegovo osnivanje Smičiklas nije doživio, jer je Medicinski fakultet osnovan tek u školskoj godini 1917/1918., nakon dugog otpora ugarske vlade koja nije željela povećanje broja hrvatske stručne inteligencije. Godine 1905. Smičiklas je zatražio umirovlje-

nje na fakultetu s obrazloženjem da mu u njegovoj dobi nije moguće nositi dva tereta, predavanja na Fakultetu i dužnost predsjednika Akademije. U svojoj oporuci Historijskom seminaru Filozofskog fakulteta ostavio je svoju bogatu biblioteku. U vezi sa Smičiklasovim djelatnostima na Sveučilištu spomenuo bih ovdje i njegove poticaje da se na Pravnom fakultetu osnuje posebna katedra za hrvatsku pravnu i ustavnu povijest. Uz nastojanja rektora Josipa Pliverića i profesora Milivoja Maurovića, Smičiklas se kao predsjednik Akademije posebno založio da se mladi doktor prava Marko Kostrenčić, koji je promoviran 1908. »sub auspiciis regis« pošalje na dvogodišnju specijalizaciju iz povijesti slavenskih prava, koja su se predavala na sveučilištima u Pragu, Varšavi, Krakovu, Lavovu i Beču, pod rukovodstvom istaknutih znanstvenika toga doba. U međuvremenu je, na prijedlog Zemaljske vlade bana Nikole Tomašića, kraljevskim rješenjem od 28. srpnja 1911. bila osnovana Katedra za hrvatsku pravnu povijest kao obvezan kolegij na prvoj godini studija prava. U međuvremenu je Kostrenčić habilitirao za privatnog docenta s tezom o Vinodolskom zakonu. Dana 17. studenoga 1911. Zemaljska vlada povjerila je »suplenturu profesorske stolice za hrvatsku pravnu povijest« privatnom docentu dr. Marku Kostrenčiću. On je već u jesen 1912. godine izabran za redovnog docenta, a 1913. za izvanrednog profesora. Tako je, i Smičiklasovom zaslugom, počela funkcionirati Katedra hrvatske pravne povijesti na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Godine 1891. izašla je, u izdanju Akademije, Smičiklasova knjiga pod naslovom »Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije«, prvi dio: Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turcima i rat oslobođenja, te drugi dio u kojemu objavljuje obilatu građu o prošlosti Slavonije u 17. stoljeću. Smičiklas je objavio i brojne životopise hrvatskih znanstvenika i političara, među kojima se po svojoj opsežnosti i znanstvenoj vrijednosti posebno odlikuju objavljeni životopisi J. J. Strossmayera F. Račkoga, I. Kukuljevića, Šime Ljubica i nekih drugih. Kao pristaša nacionalne ideologije Strossmayera i Račkoga, Smičiklas je povremeno ulazio i u politiku. Na listi Neodvisne narodne stranke Smičiklas je bio izabran za zastupnika u Hrvatskom saboru 1884. do 1887., te ponovno 1897. do 1902. godine. U Saboru je održao nekoliko značajnih govora, ali se u političkom radu nije posebno isticao. O tim raznovrsnim djelatnostima Tadije Smičiklasa biti će pruženo više podataka u posebnim referatima naših znanstvenika koji su u ovom programu najavljeni. O Smičiklasovom radu i djelovanju u JAZU bit će više riječi u nastavku teksta. Treba reći da je Smičiklas najveći broj

¹ Jaroslav Šidak, »Smičiklas Tadija« Enciklopedija Jugoslavije sv.7. (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1968) str. 412.

² Mirjana Gross, Suvremena historiografija: Korijeni, postignuća, traganja (Zagreb: Novi liber., Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1996.) str. 177-178.

svojih radova objavio upravo u Akademijinim izdanjima, »Radu« i »Ljetopisu«. Akademik Marko Kostrenčić, čiji je otac Ivan Kostrenčić, bibliotekar Sveučilišne knjižnice i blagajnik Matice Hrvatske bio dugogodišnji bliski prijatelj Tadije Smičiklasa, zabilježio je u svojim sjećanjima ovakav fizički portret Tadije Smičiklasa: »Onizak, dosta krupan, s lijepom karakterističnom glavom, smirena i pravilnoga lica, u sredim razdijeljena kosa, tamne oči neobično blaga pogleda, puna gusta, ne suviše dugačka brižno njegovana brada, koju bi mirne duše mogao nositi kao križevački vladika. Imao je upadljivo male, bijele, gotovo ženski nježne ruke... Kretanje su njegove bile lagane, sporo je hodao, hodajući i razgovarajući rado je zastajkivao, a kad bi se okrenuo, on je to činio lagano u nekoliko pokreta. I u govoru je bio spor, riječi su mu tekle bez žurbe, rekao bih promišljeno, ali su precizno izražavale njegovu misao. Uvijek je bio na neki svoj način dostojanstven, nije padao ni u radosna, ni u turobna, rijetko u sentimentalna uzbuđenja i raspoloženja, ali je često obigravao oko njegovih usana dobroćudni smješak, a znao se i od srca nasmijati«. Ostao je cijelog života neženja, jer mu se izjalovila romantična ljubav iz mladih dana. Svoj relativno udoban momački život provodio je u vlastitoj kući, u Mesničkoj ulici na broju 35., u četverosobnom, starinski udobno uređenom stanu. Okružen kuharom i sobaricom, primao je relativno često akademike, pa domaće i strane goste u svome gostoljubivom domu. Njegovi »akademski objedi« bili su poznati po duhovitoj konverzaciji i učenim diskusijama. Svakodnevno je šetao oko Cmroka, a obično je ljetovao u Rogaškoj Slatini, u Strossmayerovom krugu. Posljednju godinu života teško je hodao i sve rjeđe je mogao dolaziti u svoju Akademiju. Liječnici su u veljači 1914. konstatirali uznapredovanu gangrenu noge i stavili bolesnika pred tešku dilemu - amputacija noge ili skora smrt. Odbio je amputaciju i stoički podnosio teške bolove. U praskozorje 8. lipnja 1914. posluga ga je našla mrtva u krevetu. Svojom oporukom, od 14. ožujka 1913., Smičiklas je odredio Akademiju za svojega univerzalnog nasljednika. Želja mu je bila da Akademija od njegova nevelika imutka osnuje zakladu pod njegovim imenom, i da se od njenih prihoda podupiru oni mladi znanstvenici koji pripremaju povijesne ili filološke studije. Smičiklasov znanstveni, stručni i organizacijski rad ostavio je u hrvatskom narodu duboki trag. Sadržajem svojih radova

znao se približiti širokim narodnim slojevima, jačajući misao hrvatske narodne cjelokupnosti i hrvatskoga državnog kontinuiteta. »Diplomatički zbornik«, a posebno njegova »Poviest hrvatska« ostala je narodu u sjećanju kao svojevrsni »katekizam hrvatskog patriotizma*, pa s pravom napisao njegov nasljednik na katedri, prof. Ferdo Šišić: »Ono stoje Česima bio František Palacky; to je Hrvatima bio Tadija Smičiklas.«³

SMIČIKLAS U JAZU

Godinu dana nakon izbora za redovitog profesora na Katedri hrvatske povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1882.), Smičiklas je 21. studenog 1883. bio izabran za redovitog člana Akademije, u Razredu historičko-filologičkom. Predsjednik Rački, obrazlažući zašto odmah predlaže kandidata za redovitoga, a ne dopisnog člana, naveo je kao bitan razlog da u tom Razredu ima malo povjesničara. Rački je još u svojem prijedlogu za kandidaturu Smičiklasa istaknuo: *da mu se od vrhovnog učevnog zavoda u našoj domovini dade javno priznanje za trud, koji je uložio u historiju hrvatsku koju je Matica u dvije knjige izdala.*⁴ Smičiklas je odmah nakon izbora vrlo revnosno vršio u Akademiji različite dužnosti koje su mu bile povjeravane. Bio je član financijskog odbora i odbor za izdavanje historičko-juridičkih spomenika. U tom odboru dano mu je da uz pomoć Radoslava Lopašića skuplja i sprema Acta diatalia (Saborske spise).⁵ Godine 1888. ulazi u odbora za izdavanje tradicionalne literature, te osnivaatelj i predsjedatelj »Odbora za narodni život i običaje«, a na njegov prijedlog Akademija izdaje Zbornik za narodni običaj i običaje Južnih Slavena koji i danas izlazi. Iste godine, 1888. postao je član Galerijskog odbora u kojemu također svesrdno surađuje upravo zato što je Galerija mezimče Strossmayerovo.

A bio je Smičiklas često i govornikom Akademije u svečanim, radosnim i tužnim trenucima. Tako je na svečanoj sjednici 16. februara 1888, održanoj u proslavu zlatne mise Akademijina osnivača i pokrovitelja, J. J. Strossmayera, govorio o zaslugama njegovima,⁶ pa je taj govor u proširenom obliku i štampan.⁷

Kad je na sjednici historičko-filologičkog razreda 8. veljače 1889. zaključeno da se pored 500-godišnjice

³ Hodimir Sirotković, »Tadija Smičiklas-život i djelo« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 10-15.

⁴ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, (Zagreb Jugoslavenska akademija znanosti umjetnosti, 1962) str. 44

⁵ Isto, str. 45.

⁶ Isto

⁷ Tade Smičiklas, »Misli i djela biskups. Strossmayera« *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti knjiga 89*. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1888.) str. 210-224.

boja na Kosovu iste godine proslavi i 200-godišnjica oslobođenja Slavonije ispod turskoga jarma, bio je Smičiklas zadužen da tom zgodom čita raspravu o tom predmetu. Taj je zadatak Smičiklas savjesno izvršio, prepisao je u bečkim arhivima obilje grade i na toj osnovi napisao raspravu.⁸

Dugo vremena vršio je dužnost arhivara Arhiva Akademije 1896.-1914. Smičiklas je bio predsjednik financijskog odbora Zaklade JAZU pa je tako pronio Izvještaj o prihodima i rashodima Zaklade JAZU za 1890. godinu.⁹ Nakon smrti prvog predsjednika Franje Račkoga nastala je u Akademiji osjetljiva praznina, jer je on doista bio i glava i ruke njezine. Kad je dosta nenađano - nestao iz te sredine Rački morao je u prvom redu Smičiklas preuzeti velik dio poslova što ih je vršio Rački. Tako je odmah poslije Račkoga Smičiklas preuzeo odgovorne gospodarske i računске poslove, uskoro ga je na tom mjestu zamijenio Fran Vrbanić kad gospodarski tajnik.

Na sjednici 10. marta 1894. bude Smičiklas umjesto Račkoga izabran za predstojnika razreda historičko-filologičkoga koju je vršio do 1900.¹⁰

Na sjednici 13. II. 1894. u ime Akademije oprostio se s Račkim sadržajnom besjedom. Na godišnjicu smrti čitao je, na svečanoj sjednici, svoju opsežnu studiju *Život i djelo dra Franje Račkoga*, koju je Akademija odmah tiskala i razdijelila u velikom broju primjeraka.¹¹

Za predsjednika Akademije izabran je 1900 i biran je još četiri puta 1903., 1907., 1910., o na kraju 1913.. Njegov biograf Kostrenčić ovako je okarakterizirao njegov predsjedništvo: *Kao predsjednik Smičiklas nije Akademiji dao neku novu, svoju fizionomiju, koja bi bila odraz njegove ličnosti. Bila je to tradicionalna Akademija u duhu Rački-Strossmayer, koja je živjela u, jedva se može reći sjajnoj, izolaciji od svoje nelijepe okolne stvarnosti, bijedno skućena u sredstvima za naučni rad i za izdavačku djelatnost, u stalnoj borbi s Khenovim sistemom i lagano infiltrirana mađžaronštinom koja truje zdravu jezgru i primorava na razne kompromise. Iako je Smičiklas i dalje dosljedno ostao na pozicijama slavenstva i jugoslavenstva, on ipak nije bio dovoljno borben, ali ni dovoljno jak da spriječi takvu infiltraciju.*

*On je još god 1885. kao narodni poslanik, ali ne još predsjednik, tražio od Khuenove saborske većine da votira izvjesnu pomoć Akademiji, ali je i to ta većina odbila, jer je njezin šef izjavio da Akademija »pomoći ne treba«.*¹²

Nastupni svoj govor kao predsjednik držao je na sjednici 14. decembra 1901. Toplo se u njemu sjeća Račkoga i njegova predsjednikovanja, a zatim se osvrće na dvadesetogodišnje djelovanje Akademijino, zahvalno spominjujući one naučnike iz slavenskog svijeta, naročito Srbe, koji moguše Akademiju u njezinu radu. Sada se, kaže on, Srbi, istina, skupljaju oko svoje Akademije, ali on vjeruje, da će nas misao o narodnom jedinstvu nadahnuti, pa će obe Akademije i Slovenska Matica znamenite radove zajedno svršavati«. Navodi kako je Jugoslavenska akademija pokrenula i neka nova djela, tako Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena i Gradua za povijest hrvatske književnosti. Dalje ističe i novopokrenutu seriju Znanstvena djela za opću naobrazbu, koja treba Akademija da izdaje, jer za takva djela nakladnika nema. I kao predsjednik on nije prestao biti aktivan u Odboru za skupljanje folklorne grade.¹³ Njegov glavni rad u to vrijeme bio je *Codex diplomaticus* o koje će bit više riječi u nastavku rada. Kostrenčić spominje još jedan Karakterističan govor koji se dogodio 13. prosinca 1902. povodom istupanja Stojana Novakovića iz Akademije. Naime Novaković je istupio iz Akademije zbog demonstracija protiv koje su se dogodile u Zagrebu. Smičiklas mu je oštro odgovorio da Akademija nema nikakve veze sa demonstracijama, ali je odgovorio i frankovcima koji su prigovarali zašto se Akademija zove jugoslavenska. Nije osnivače vodio osjećaj slabosti već živa vjera u zdravu snagu hrvatskog naroda da može prvo kolo voditi među braćom za narodno jedinstvo i hrvatsku slogu.¹⁴

Na svečanoj sjednici 16. prosinca 1905. Smičiklas čita svoju raspravu o biskupu Strossmaveru, koja je 1906. tiskana u izdanju Akademije kao knjiga pod naslovom *»Nacrt života i djela J. J. Strossmavera i izabrani njegovi spisi: govori, rasprave i okružnice«*¹⁵. Na svečanoj sjednici 16. ožujka 1907. Smičiklas govori o 40. godišnjici Akademije i podrobno analizira njen rad.

⁸ Tade Smičiklas, *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom ; Rat oslobođenja; II. dio, Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku : (1640-1702.)* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1891.)

⁹ Tade Smičiklas »Pregled prihoda i razhoda Zaklade Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti« *Narodne novine*, 57(1891), br. 134, str. 4.

¹⁰ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, str. 46.

¹¹ Tade Smičiklas, *Život i djela dra Franje Račkoga*, knjiga 15. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1895.)

¹² Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, str. 47.

¹³ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, str. 48.

¹⁴ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, str. 49-50.

¹⁵ Tade Smičiklas, *Nacrt života i djela J. J. Strossmavera i izabrani njegovi spisi: govori, rasprave i okružnice*. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1906.)

U zaključnoj analizi njezina programa predsjednik Smičiklas ističe i sljedeće: »Naša je Akademija izdala i rasvijetlila više naših narodnih spomenika, o čemu će kasnije u tekstu biti više riječi.¹⁶

Polovicom godine 1912. zaokupio je Smičiklasa još jedan plan, koji njemu, koliko možemo pretpostaviti po njegovim raspoloženjima, nije bio nesimpatičan, ali je u svakom pogledu došao prekasno, jer su tada već druge sile bile u pokretu. Carska akademija u Petrogradu dostavila je te godine Jugoslavenskoj akademiji nacrt jednog ustava za Savez slavenskih akademija i učenih društava. Taj je nacrt najprije raspravljen u historičko-filološki razredu Akademije i donesen je zaključak da se skupnoj sjednici preporuča na- čelno prihvaćanje toga nacarta, a zatim bi se dalje trebalo u toj stvari postupati u dogovoru sa Srpskom akademijom nauka u Beogradu. Ali balkanski ratovi, kao i zveckanje oružjem u Evropi, nisu pogodovali ostvarenju takvog ili slično ustava u to vrijeme.¹⁷

TADIJA SMIČIKLAS KAO RAVNATELJ AKADEMIJINOG ARHIVA

Akademijin Arhiv se počeo stvarati na samom početku već za vrijeme osnivanja Akademije, naporima samoga Josipa Juraja Strossmayera. Tada je u pitanju bila registratna građa, uobičajena u životu jedne institucije. Ali uskoro nakon formiranja počela se je u Akademijinoj pismohrani skupljati, ne samo tekuća građa kakva nastaje i inače prigodom rada bilo koje druge institucije, ovdje se počela skupljati i zrela građa tj. raznovrsna vrela starijeg datuma, koja su u Arhiv stizala na razne načine i raznim putovima. Tako je i Smičiklas preuzimanjem dužnosti Akademijina arhivara odnosno dužnosti ravnatelja Arhiva naišao na već bogatu registraturnu građu, nastalu djelovanjem Akademijine uprave i njezinih članova, već i dosta koje su primane i u njegovu doba. Ovom prilikom naglašavam da je naslijedio veliki dio ostavštine Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, ali i dio arhivske građe koju je Kukuljević kao zemaljski arhivar uspio skupiti. Kao primjerice dio arhiva Petra Zrinskoga

i Franje Krst Frankopana, spisi Hrvatskog kraljevinskog vijeća, dijelove građe Ugarskog namjesničkog vijeća, dijelove građe samostana koje je ukinuo Josip II i drugu građu.¹⁸

Do svoga dolaska u Arhiv i na njegovo čelo 1896. godine. Smičiklas se osim što je prikupljao vrela za stvaranje znanstvenih i stručnih radova, a donekle i za političke tekstove i govore i sam znao posredno i neposredno brinuti o zaštiti arhivske baštine Banske Hrvatske. Tako je Smičiklas u više navrata - i kao političar, odnosno zastupnik u Saboru Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, kao politički protivnik mađaronskog režima bana Khuena Hedervaryja i član Neodvisne narodne stranke.¹⁹ interpelirao u tome Saboru u vezi s potrebom vraćanja t *Komorskih spisa* iz Mađarske hrvatskome Zemaljskom arhivu u Zagrebu, koje je ban tajno dao prebaciti u Budimpeštu. O pitanju *Neongistrata acta* polemizirano je i u glasilima, pa je tako Smičiklas sudjelovao u tim javnim sukobima na stranicama novina.²⁰ Tadija Smičiklas govorio je u Saboru Banske Hrvatske 1886. god. u povodu izbora saborskoga povjerenstva za ispitivanje stanja u tome centralnome hrvatskom Kraljevskom Državnom zemaljskom arhivu.²¹ Smičiklas je i ih godina intervenirao u Hrvatskom saboru glede predaje komorskih arhivalija.

U svome političkom djelovanju Smičiklas se istodobno i redovno služio i vrelima, kao i njihovim objavljivanju. Vidljivo je, dakle, i iz samo ovih navedenih primjera da je Smičiklas uz svoj obimni znanstveni rad na istraživanju i proučavanju hrvatske povijesti te uz široko razvijeni stručno-društveni angažman - i na druge, uglavnom praktične načine i u praktične svrhe, bio usko vezan uz arhivsku službu. A ona je do tada uspjela postići i neke od modernih organizacijskih i drugih temelja za svoje dalj je postojanje, djelovanje i razvoj.

Uza sve to, potrebno je istaknuti i na to da je Tadija Smičiklas - uz to što je bio profesor hrvatske povijesti - bio i profesor pomoćnih povijesnih znanosti na Filozofskome (Mudroslovnom) fakultetu u Zagrebu, točnije rečeno - u jednome je razdoblju bio redovni profesor povijesti i paleografije na Kraljevskom sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu. A godine 1910. vladar Franjo Josip I. imenovao ga je predsjednikom *Povjerenstva za čuvanje umjetnih i historičkih spomenika u Kraljevina-*

¹⁶ Hodimir Sirotković, »Tadija Smičiklas-život i djelo« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 10-15.

¹⁷ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, str. 49-50.

¹⁸ Petar Strčić, »Ravnatelj akademijina arhiva Tadija Smičiklas i novopronađena građa o njemu« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 133

¹⁹ Marko Kostrenčić, *Tadija Smičiklas*, (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1962.) str.38.-44.

²⁰ Tadija Smičiklas, »odgovor dr. Marczeliu glede odnesenih hrvatskih komorskih spisa« *Obzor* 16(1885) br. 19. str. 2; br. 20. str. 2.

²¹ Govor Tadije Smičiklasa o izboru saborskog povjerenstva za ispitivanje stanja Zemaljskog arhiva 16. prosinca 1886. *Saborski dnevnik* sv.2. Zagreb 1887. str. 1742.-1743.

ma Hrvatskoj i Slavoniji. Dakle Smičiklas je bio osoba u čijim se rukama koncentrirala briga oko povijesti Banske Hrvatske i nekih drugih hrvatskih krajeva. A poznavanje arhivskih problema i struke dobro mu je dolazilo, kako rekosmo, i u svakodnevnim, teškim političkim okršajima dok je bio zastupnik u Saboru i kada nije bio, u njemu i izvan njega.

Zanimljivo je, međutim, da je Tadija Smičiklas pomišljao i na profesionalan, radni odnos u arhivskoj službi. Naime, prema do sada dostupnim podacima, Smičiklas se zanimao za radno mjesto arhivara već 1875. godine. Tada je Smičiklas samoga predsjednika JAZU dr. Franju Račkoga molio za pomoć i preporuku za službu »arhivara« u tadašnjoj JAZU. U to je doba Smičiklas bio gimnazijski profesor u Zagrebu. No, ta mu se želja nije ispunila, pa je u Arhiv došao tek kao afirmirani znanstvenik i kulturni djelatnik, kao pravi (redovni) član JAZU, i to 1896.. godine, poznat već i u međunarodnim razmjerima.

Neposredno prije polovice devetoga desetljeća XIX. stoljeća Akademijin Arhiv vodio je redoviti član JAZU i prebendar Stolne crkve u Zagrebu i Kaptolski Ivan Krstitelj Tkalčić, također već rada poznati povjesničar afirmiran i u arhivskoj struci. Na skupnoj sjednici JAZU 23. ožujka 1896. dao je ostavku.²² Tim je činom »protestirao Sto su neki spisi iz toga Arhiva otpremljeni u Budimpeštu«. Protest je bio na mjestu, rodoljubna lijepa gesta, ali u datoj situaciji praktično beskorisna. Khuenov mađaronski režim bio je na vrhunci moći. Nije uspio pokušaj da povuče ostavku, pa su 10. svibnja Tkalčić i Smičiklas zamoljeni da bi do iduće skupne sjednice sastavili prijedlog o tom, kako da se uredi uprava arhiva.²³ No, na iduće dvije sjednice nije se raspravljalo o tom pitanju, pa je očito da se nije moglo naći povoljno rješenje. Tek je na Glavnoj skupštini JAZU 17. prosinca uz izabranoga predsjednika Josipa Torbara, prvoga tajnika Frana Vrbanića, drugoga tajnika Franju Markovića i knjižničara Matiju Valjavca za arhivara izabran Tadija Smičiklas; bilo je predato 15 glasačkih listića, a Smičiklasu je ukazalo povjerenje 11 sudionika Skupštine. Zadnje riječi u »Izveštaju tajnika dra Franje Markovića o književnom radu Akademije g. 1896.

govore da je izabran »za arhivara gosp. Tade Smičiklas.²⁴ Tkalčićev odstup omogućio je ostvarenje davne Smičiklasove neostvarene želje, iako, praktično nije morao biti običan arhivar.

S obzirom na to da je u više navrata obnavljan taj Smičiklasov izborni mandat, zasigurno je više nego uspješno zadovoljio očekivanja uprave i akademika, ali i javnosti u obavijanju svoga posla.

Osobita zanimljivost leži u činjenici da je Tade Smičiklas bio i ostao predstojnik Filologijsko-historijskog razreda, a ostao je arhivar u Akademijinu Arhivu čak i onda kada je postao i do smrti ostao predsjednik JAZU. A to je bio čak u pet mandatnih razdoblja, od Smičiklasova izbora za predsjednika 1900. pa do njegove smrti 1914. godine. Tako ga je JAZU, posljednji put prije smrti, u svojoj glavnoj skupštini dne 18. aprila 1912. na dalje tri godine izabrala svojim arhivarom«, o Čemu ga je službeno, pismeno obavijestio tajnik dr. A. Musić.²⁵

Predsjednik JAZU se 1909. god. (točno: 19. listopada) potpisao na jednom dokumentu kao ravnatelj Tade Smičiklas. Taj potpis i titula govore daje status rukovoditelja Arhiva JAZU postao zaista vrijedan spomena i osobito častan kulturni, znanstveni i stručan posao upravo zahvaljujući Smičiklasovoj brizi i trudu, a očito je da se Smičiklas tom titulom i ponosio.

Poslije njegove smrti za Akademijina arhivara izabran je dr. Bogoljub Krnic.²⁶ Posljednje svoje govor kao predsjednik JAZU Smičiklas je održao na Glavnoj skupštini 2. IV. 1913. godine. Na ovoj i na slijedećoj sjednici 5. IV. 1913. Posljedni puta je izabran za predsjednika JAZU na trogodišnji mandat.²⁷ Na sjednici održanoj 5. travnja 1913. kao predsjednik održao je govor u kojem je istaknuo da je Akademija u prošloj godini toliko uradila kao nikada do sada, te da se iva godina može nazvati najobilnijom i najplodnijom, a da je spremila i za ovo tekuću godinu toliko građe, da će ova godina tekuća 1913 spremljenom građom nadmašiti i prošlu godinu. Također je nabrojao slijedeće Akademijine aktivnosti: osnovana je komisija za dijektologiju; izašao je novi Zbornik za istraživanje prirodoslovlja naše zemlje; priprema se treći svezak Spisa hrvatskog sabora i pokrenuta na jugoslavenska enciklopedija, ali

²² *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1896. sv. 11.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1897.) str. 29-39.

²³ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1896. sv. 11.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1897.) str. 31

²⁴ Isto str. 40.

²⁵ Petar Strčić, »Ravnatelj akademijina arhiva Tadija Smičiklas i novopronađena građa o njemu« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 133

²⁶ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1913. od Glavne skupštine 21. V. 1914. do Glavne skupštine 2. V. 1915. 29. svezak* (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1915.) str. 49.

²⁷ Petar Strčić, »Oporuka Tadije Smičiklasa(1913)« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 183.

je zbog početka Prvog svjetskog rata rad na njoj prekinut.²⁸ Nije sudjelovao u radu Skupne sjednice 26. X. 1913. s koje sumu članovi JAZU pod predsjedanjem najstarijeg razrednog predstojnika Franje Markovića iz Filozofičko-juridičkog razreda, a preko riječi predstojnika Matematičko-prirodoslovnog razreda Gustava Janečka čestitali su Smičiklasu 70 rođendan. *Tade Smičiklas dne 1. oktobra o. g. navršio je sedamdesetu godinu života. Akademija vrlo žali, što njezinu predsjedniku nije bilo moguće, doći na današnji dan u skupnu sjednicu, jer bi mu Akademija, kad se prvi puta sada opet našla na okupu htjela izreći radost, što je u potpunosti jelesnoj i duševnoj snazi dočekao te godine, pa i svoje priznanje i zahvalnost za mudro i uspješno upravljanje Akademijom, a napokon svoje iskrene želje, da bi ga Bog još mnogo godina uzdržavao zdrav i čila na čelu Akademije.*²⁹ Na skupnoj sjednici održanoj 8. lipnja 1914. najstariji razredni predstojnik Franjo Marković je objavio da je predsjednik umro u 6. 30 minuta.³⁰ Na toj izvanrednoj sjednici prisustvovao je javni bilježnik Božidar Gaj koji je na Smičiklasovu stolu našao potvrdu glavnog tajnika JAZU dr. Augusta Musića da se Smičiklasova oporuka nalazi u Akademijinom trezoru. Oporuka je otvorena u Akademiji a prisutni pri otvaranju oporuke su bili glavni tajnik JAZU dr. August Musić, akademik Gavro Manojlović, a kasnije su stigli akademici Franjo Marković i Gustav Janeček. Točka pet odnosila se je na Akademiju: *Kada se sve isplati onda neka ostatak bude za zakladu pod mojim imenom u Jugoslavenskoj akademiji. Ta zaklada neka bude istog smjera kako je osnovana zaklada Račkoga. Ako ne bi bilo dosta za dostojnu zakladu neka se glavnica ukamaćuje dok dosegne barem 30 hiljada Kr. Preporučam akademiji, da pripadajući meni honorar za pripravljenoj Codexa priklapa ovoj zakladi.*³¹

Na sjednici razreda Historično filologičkoga 20. lipnja 1914. povodu preminuća dosadašnjeg urednika Diplomatičkog zbornika predsjednika Tade Smičiklasa, utvrđuju se odredbe i naputak za novo uredništvo. Ured-

ništvo se povjerava čl. dop. Emiliju pl. Laszowskom i dru. Marku Kostenčiću. Zbornik će sve do godine 1409(1420) nositi i dalje ime Smičiklasovo jer je dosadašnji urednik sabrao građu.³²

Također se predlaže da skupna sjednica Akademije donese odluka o tome da se spomen knjiga 70.godišnjici pokojnog sada predsjednika Tade Smičiklasa, budući da se još nije počela slagati, a zamišljena je kao svečarska, ne izdaje nego neka se one radnje stručnjaka, koje su za nju već prispjele, objelodane u drugim publikacijama Akademije. Mjesto te spomen knjige izdat će se knjižica u formatu Ljetopisa od deset araka po prilici, na način knjige Život i rad dra. Franje Račkoga; priređivanje te knjige preuzima pr. čl. Ferdo Šišić.³³ O samoj smrti Smičiklasa pisale i tadašnje novine. Navodim samo nekoliko prikaza iz novina a koje se odnose na Akademiju. Tako *Obzor* piše: *izabran je godine 1881. dopisnim članom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a dne 23. studenoga godine 1883. pravim članom istog Zavoda, a godine 1891. arkivarom akademije, dok nakon smrti dr. Franje Račkoga ne bude 1896.*(1900. op. I. P.) *izabran predsjednikom akademije.*³⁴ Nadalje se u članku navode djela koja je Smičiklas objavio u Akademijinim izdanjima. Tako navode da he objavljivao u Ljetopisu Akademije nekrologe i članke: Uspomeni Radoslava Lopašića, Život i djelo Šime Ljubića. Dr. Ivan Crnčić, O. Euzebijije Fermedjin, Dr. Petar Matković, Uspomeni Nićifora Dučića, Uspomeni Vinka Dümmlera, U Radu Akademije je pak objavio izvješćuje *Obzor*: *Obrana i razvitak hrvatske narodne ideje od godine 1790. do godine 1835., Misli i djela biskupa Strossmayera, Život i djelo Ivana Sacinskog.* U zborniku za narodni život i običaj Južnih Slavena napisao je u prvoj svesci raspravu pod naslovom *Smrt* u sv. Jakovu u Hrvatskoj.³⁵ *Novosti* također naglašavaju da je bio član Akademije i da mu je tijelo izloženo u Akademiji.³⁶

Ilustrirani list je pak donio popis svih važnijih djela koje je Smičiklas objavio u Akademijinim izdanjima

²⁸ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1912. od Glavne skupštine 18. IV. 1912. do Glavne skupštine 3. IV. 1913.. 27. svezak* (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1914.). str. 32.

²⁹ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1913. od Glavne skupštine 21. V. 1914. do Glavne skupštine 2.V. 1915.. 29. svezak* (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1915.). str. 19.

³⁰ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1913. od Glavne skupštine 3. IV. 1913. do Glavne skupštine 21.V. 1914.. 28. svezak* (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1914.). str.

³¹ Petar Strčić, »Oporuka Tadije Smičiklasa(1913)« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 188.

³² *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1913. od Glavne skupštine 21. V. 1914. do Glavne skupštine 2. V. 1915. 29. svezak* (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1915.). str. 20.

³³ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1913. od Glavne skupštine 21. V. 1914. do Glavne skupštine 2.V. 1915.. 29. svezak* (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1915.). str. 22.

³⁴ »Tadija Smičiklas umro« *Obzor* 1914 br. 156. str. 1.

³⁵ Isto.

³⁶ »Tade Smičiklas« *Novosti*, 8(1914) br. 155.

ma.³⁷ Nakon Smičiklasove smrti, 8. lipnja 1914. godine, Marković je nakratko preuzeo predsjedništvo Akademije. Jedno Jagićevo pismo govori o tome da on, ali i drugi, smatraju da je Marković jedini prvi nasljednik Smičiklasa.³⁸ Na početku pisma Jagić zahvaljuje Markoviću na pismu koje mu je poslao povodom smrti Tadije Smičiklasa.³⁹ Jagić dalje ističe: »Valjda osjećate u sebi još toliko snage – o volji i ne sumnjam – da preuzmete taj nelahki zadatak i puno odgovorni čast«. Jagić je zabilježio i to da razmišlja o pisanju jugoslavenske enciklopedije. Smatrao je da se to ne može obaviti za nekoliko godina. Mislio je da bi bilo dobro kad bi se neki iz Hrvatske mogli posvetiti samo tom poslu. On bi morao vršiti prepisku s nekim kolegom iz Beograda. Međutim, Markovića su bolest i smrt 15. rujna 1914. godine, spriječile su da učini nešto više na tom planu. Za novog predsjednika Jugoslavene akademije znanosti i umjetnosti izabran je Tomislav (Tomo) Maretić.⁴⁰

RADOVI I GOVORI TADE SMIČIKLASA U AKADEMIJINIM IZDANJIMA

Prvi poznati rad koji je objavi Smičiklas u akademijin izdanjima je Obrana i razvitak hrvatske narodne ideje od 1790-1835 godine u Radu JAZU.⁴¹ Ovaj članka je izdan povodom proslave pedesetogodišnjice hrvatsko narodnog preporoda. Sam Smičiklas je zapisao: *Moja razprava ima se smatrati kao uvod onih umnih radnja mojih drugova, koji će pokazati, kako se je razvila od g. 1835. gramatika i jezik, poezija i beletristika, historija politička i literarna, prirodne razne znanosti. Smatrao sam za svoju dužnost, da moj uvod izveden ovamo dalje*

*od god. 1790 sa refleksijama na jozefinsku dobu. Oglavši prošlih pedeset godina kao uzrok, sinut će nam kao sama od sebe posljedicom godina 1835.*⁴²

Godine 1891. Smičiklas je u seriji knjiga Djela JAZU objavio monografiju u dva sveska I. dio Dviestogodišnjica oslobođenja Slavonije Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom ; Rat oslobođenja; II. dio, Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku : (1640-1702.)⁴³

Smičiklas je objavio monografije mnogih značajnih povijesnih ličnosti iz hrvatske povijesti. Tako je 1892. objavio Život i djela Ivana Kukuljevića Sacinskoga.⁴⁴ Ovo je zapravo govor koji je Smičiklas održao na sjednici Razreda filologikoga-historičkoga Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dana 27. siječnja 1892. Smičiklas je također objavio govor koji je čitao na sjednici Razreda filologikoga-historičkoga Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dana 1. ožujka 1894. a radilo se uspomeni na akademika Radoslava Lopašića koji je premini 1893 godine.⁴⁵

U nakladničkoj cjelini Djela JAZU Smičiklas je objavio monografiju o Franji Račkom.⁴⁶ U predgovoru Smičiklas piše da mu je Akademija povjerila da napiše monografiju o Franji Račkom. Napominje da njegove političke izjave prenio doslovno. Međutim ističe da nije govorio o stranačkom životu jer da je to neprimjereno za Akademiju. Zahvaljuje se biskupu Storssmayeru koji mu je dao pisma, a najviše Božidaru Kukuljeviću koji mu je dao pisma što ih je Rački pisao njegovom ocu.⁴⁷

Godine 1896. Tadija Smičiklas je objavio zapis o narodnom običaju u hrvatskom primorju kad je je netko bolestan i zna se da će umrijeti. Objavio je molitve i cijeli proces oko bolesnika. Ove narodne običaje su tijekom 20 godina skupljali njegovi gimnazijski učenici. Ovu priču zabilježio njegov učenik August Glavan, a objavljena je Zborniku za narodni život i običaje Južnih

³⁷ »Tadija Smičiklas« *Ilustrovani list* 1914 br. 24. str. 552.

³⁸ Ivan Peklić. *Život i djelo Franje Markovića*, (Zagreb-Križevci, Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije Križevci, 2014.), str. 330.

³⁹ »Pismo Vatroslava Jagića Markoviću, 27. lipnja 1914.«, u: *Ostavština Franje Markovića*, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, sig. XV-37/19.

⁴⁰ *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1915. od Glavne skupštine 20. V. 1915. do 31. XII. 1915. 30. svezak* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1915.).

⁴¹ Tade Smičiklas, »Obrana i razvitak hrvatske narodne ideje od 1790-1835 godine« *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 1885. knjiga 80. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1885.). str .11.-72.

⁴² Isto, str. 11.

⁴³ Tade Smičiklas, *Dviestogodišnjica oslobođenja Slavonije Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom ; Rat oslobođenja; II. dio, Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku : (1640-1702.)* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1891.)

⁴⁴ Tade Smičiklas, »Život i djela Ivana Kukuljevića Sacinskoga« » *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 1892. knjiga 110. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1892.). str .110-204.

⁴⁵ Tade Smičiklas, »Uspomeni Radoslava Lopašića« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1894. sv. 9.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1895.). str. 112-137.

⁴⁶ Tade Smičiklas, *Život i djela dra. Franje Račkoga*. knjiga 15. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1895.)

⁴⁷ Isto str. VI.

Slavena.⁴⁸ Tadija Smičiklas je kao član JAZU objavio nekoliko nekrologa uvažanih znanstvenika i akademika u akademijin izdanjima. Navest ću ih kronološkim redom: Euzebija Fermendžina, Ivana Crnčića, Petra Matkovića, Ernesta Dümmlera, Nićifora Dučića, Vinka Brandla, Vaclav Vladivoja Tomeka.

U akademijinom Ljetopisu za 1897. godinu Smičiklas je objavio nekrolog Euzebija Fermendžina. Na kraju nekrologa Smičiklas je zaključio: *O. Euzebije bio je član naše akademije od g. 1890. a suradnik već nekoliko godina prije. Svojim radom ispunja jednu od njega osjetljivu prazninu. Davši na svjetlo premnoge spomenike o radu i nastojanju franjevačkog reda od najstarijih vremena do osamnaestog vijeka u cijelom jugoslavstvu, digao nam koprenu sa spomenika, do kojih valjda nijedan svjetovnjak ne bi mogao dospjeti. I u narodno-crkvenom pogledu pomagao je narodu hrvatskom i u samom Vatikanu, kako je samo mogao ugledni historik franjevačkog reda a skromni i sveti franjevac, koji je gorio ne samo za slavu crkve nego i za sreću svoga naroda. Slava mu.*⁴⁹ U istom akademijinom Ljetopisu za 1897. godinu Smičiklas je napisao nekrolog Ivanu Crnčiću upravitelju hrvatskog zavoda svetoga Jerolima u Rimu. Osim podataka o njegovom životu osobito je istaknuo njegovu zaslugu za uvođenje slavenske službe božje.⁵⁰

Napominjem da je u ovom broju Ljetopisa, za 1897. godinu, napisao i kratku biografiju Šime Ljubića. Smičiklas je istaknuo da je Ljubić množinom svojim prinosima, osobito spomenika, sve svoje suvremenike u Akademiji nadmašio.⁵¹ Pišući pak o njegovom privatnom životu on piše: *Šime Ljubić bio kao čovjek osebunjak. U jutro proći na tržnu pijacu i na večer na svoju stalnu stolicu u teatru, bilo mu sve općenje svijetom. Kroz dvadeste i pet godina nije ga nitko vidio u gostioni, kavani*

*ili na kakvoj društvenoj zabavi. Službu božju služio je u svom stanu dozvolom viših crkvenih oblasti. Brz je bio na kar, al još brži na pomirbu.*⁵²

Smičiklas je 1899. godine u Ljetopisu JAZU napisao nekrolog za Petra Matkovića. Matković je bio geograf i povjesničar koji je marljivo skupljao građu o geografski osobitostima balkanskog poluotoka ali i o putnicima koji su iz Europe posjetili naše krajeve. Također je istraživao putopise tih putnika. Smičiklas piše da je Matković svoj život proveo posvećen znanosti. Da je putovao mnogo po izložbama i kongresima. Također se mnogo volio družiti sa znanstvenicima iz cijeloga svijeta s čime se i mnogo ponosio.⁵³

Dana 14. prosinca 1901. godine Smičiklas je kao predsjednik Akademije održao govor na svečanoj sjednici Akademije. Smičiklas se je osvrnuo na rad Akademije u posljednjih devet godina od smrti prvog predsjednika Akademije Franje Račkog. Istaknuo je da je pokrenut časopis Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Također je pokrenuta publikacija Građa za povijest hrvatske književnosti. Akademija je prihvatila izdavati Znanstvena djela za opću naobrazbu. Posebnu pažnju Smičiklas je posvetio proslavi četristotoj obljetnici objavljivanja Judite.⁵⁴

Godine 1901. u seriji JAZU-a Monumenta spectantia hutoriam Slavorum meridionalium Smičiklas je objavio Krčelićeve Annuae.⁵⁵ Kasniji priređivači ovog djela ističu da je bilo puno štamparskih pogrešaka.⁵⁶

Godine 1902. Smičiklas je objavio čak tri kratka nekrologa. Nekrolog Ernestu Dümmleru posvećen je zapravo njemačkom povjesničaru ali koji je već os 1867 bio član JAZU jer bavio slavenskom poviješću kako to ističe Smičiklas.⁵⁷

⁴⁸ Tadija Smičiklas, »Sv. Jakob kraj Bakra u Hrvatskoj« Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena 1(1896) str. 207-211.

⁴⁹ Tade Smičiklas, » O. Euzebije Fermendžin« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1897. sv. 12.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1898.) str. 269.

⁵⁰ Tade Smičiklas, » Dr Ivan Crnčić« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1897. sv. 12.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1898.) str. 260-261.

⁵¹ Tade Smičiklas, » Život i djela Šime Ljubića« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1897. sv. 12.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1898.) str. 150.

⁵² Tade Smičiklas, » Život i djela Šime Ljubića« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1897. sv. 12.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1898.) str. 234-235.

⁵³ Tade Smičiklas »Dr. Petar Matković«, *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1899. sv. 14.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1899.) str. 111-133.

⁵⁴ Tade Smičiklas« Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 14.prosinca 1901. *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1901. sv. 16.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1902.) str. 40-52.

⁵⁵ Balthasari Adami Kercselich, *Annuae 1748.1767.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1901.) u seriji Monumenta spectantia hutoriam Slavorum meridionalium 30(1901)

⁵⁶ Veljko Gortan«Pogovor« u Baltazar Adam Krčelić, *Annuae ili Historija 1748-1767.* . (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1952.) str.626.

⁵⁷ Tade Smičiklas, »Uspomeni dra Ernesta Dümmlera« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1902. sv. 17.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1903.) str. 158-159.

Smičiklas je također objavio nekrolog moravljana Vinka Brandla. Brandl (1834-1901.) je bio arhivar u Brnu, On je poznat po tome što je izdao mnoge povijesne izvore za moravsku povijest.⁵⁸

Iste godine objavio je i nekrolog Ničifora Dučića koje je objavljivao povijesna djela o Hercegovini Crnoj gori.⁵⁹

Kao predsjednik Akademije Smičiklas je održao svečani govor 13. prosinca 1902. godine na svečanoj sjednici Akademije. U svojem govoru istaknuo je borbu naših poznatih umjetnika i znanstvenika protiv Turaka, a započeo je s Markom Marulićem. Zatim je naveo poslanike Tomka Marnavića i Rafela Levakovića koji su bili na turskom dvoru. Smatra da je važno istaknuti slavensku borbu protiv Turaka. Te smatra da je Strossmayer bio u prvu kad je je Akademiju nazvao jugoslavenskom.⁶⁰

Na svečanoj sjednici 1903. Smičiklas je također održao svečani govor. Nakon pozdrava u ime utemeljitelja biskupa Strossmayera Smičiklas je istaknuo da je i Akademija po uzoru na europske akademije osnovala ediciju Monumenta Slavorum Meridionalium. Potom je istaknuo da će objavljivati Građu za književnost. Nakon toga je još nabrojio da si izdali dvadeset dva sveska Stari pisci Hrvatske i Starine.; potom da je Daničić počeo izdavati Rječnik, a otprije izdaje Zbornik za narodni život i običaje. Požalio se da Akademija radi bez jednog novčića potpore države, za razliku recimo od Češke.⁶¹

Sljedeće godine 1904. Smičiklas je također održao svečani govor. Nakon što je istaknuo nekoliko momenata iz hrvatske povijesti i njezine borbe protiv Turaka pohvalio je rad Akademije te istaknuo da se njezina izdanje nalaze u svim velikim svjetskim bibliotekama.⁶² Smičiklas je 1905. godine napisao nekrolog o dopisnom članu Akademije Čehu Vaclavu Vladivoju

Tomeku. Istaknuo je da su dva njegova najvažnija djela Povijest austrijske carevine i Povijest grada Praga.⁶³

Sljedeće godine 1906. Smičiklas je napisao još dva nekrologa za Ilariona Ruvarca i Marina Drinova. Ilirion Ruvarac bio je kaluđer u samostanu Grgetegu. Bavo se poviješću Srbije te je bio dopisni član JAZU. Smičiklas je naveo niz njegovih djela koje je objavljivao raznim srpski ali i hrvatskim časopisima.⁶⁴

Marin Drinov je pak bio bugarski povjesničar koji naravno najviše pisao o bugarskoj povijesti, Nakon oslobođenja Bugarske bio je prvi ministar za školstvo.⁶⁵ Godine 1907. Smičiklas je održao svečani govor nakon što ponovno na tri godine izabran za predsjednika Akademije. Smičiklas se najprije osvrnuo na povijest Akademije ustvrdivši da je prošlo četrdeset i jedna godina od kada je kralj potvrdio pravila Akademije i 40 godina prve godišnje svečane sjednice. Također je podsjetio da je Hrvatski sabor 29. srpnja 1861. godine donio odluku o osnivanju Akademije. Također je rekao da je prvoj svečanoj sjednici 27. srpnja 1867. da je zadatak Akademije da budućem povjesniku naše književnosti i narodne kulture pripravi pouzdanu građu. Akademija će nastojati da skupi na svijetlo dana izda naše starije pisce bili oni u rukopisu ili pak starija izdanja.⁶⁶ Naša je Akademija izdala i rasvijetlila više narodnih spomenika nego što učiniše svi predašnji vijekovi. Preko stotine hrvatskih i slavenskih pisaca natječu se da što porade za napredak naše narodne nauke. Negda osvojiše oči naši dugu i daleku istočnu obalu Jadranskog mora. U velikoj je borbi hrvatski narod sa moćnim susjedima, da se uzdrži kao gospodar na toj obali, i mnogu bitku izgubio od jačega neprijatelja, ali svijesti nije nikada izgubio, da je on naravni gospodar te obale. Toj svijesti u strogom naučnom smjeru pridonijela je naša Akademija toliko da je ona Dalmaciju s Hrvatskom naučno već sjedinila.

⁵⁸ Tade Smičiklas, »Uspomeni Vinka Brandla« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1902. sv. 17.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1903.). str. 156-157.

⁵⁹ Tade Smičiklas, »Uspomeni Ničifora Dučića« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1902. sv. 17.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1903.). str. 150-155.

⁶⁰ Tade Smičiklas, »Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 13. prosinca 1902.« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1902. sv. 17.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1903.). str. 52-57.

⁶¹ Tade Smičiklas, »Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 12. prosinca 1903.« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1903. sv. 18.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904.). str. 47-54.

⁶² Tade Smičiklas, »Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 17. prosinca 1904.« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1904. sv. 19.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1905.). str. 43-48.

⁶³ Tade Smičiklas, »Vaclav Vladivoj Tomek« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1905. sv. 20.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1906.). str. 160-161.

⁶⁴ Tade Smičiklas, »Ilirion Ruvarac« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1906. sv. 21.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1907.). str. 168-173.

⁶⁵ Tade Smičiklas, »Marin Drinov« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1906. sv. 21.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1907.). str. 174-176.

⁶⁶ Tade Smičiklas, »Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 16. ožujka 1907.« *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1906. sv. 21.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1907.). str. 54-62.

Dubrovniku je upravo sunce prosjalo u našoj Akademiji.⁶⁷

Sljedeća svečana sjednica održana je 21. ožujka 1908. godine. Osim uobičajenih svečarskih riječi predsjednik Tade Smičiklas je izvijestio da je osnovan zaklada za izdavanje znanstvenih djela za opću naobrazbu.⁶⁸ U sljedećem svečanom govoru 20. ožujka 1909. Smičiklas je najprije spomenuo 100 godišnjicu rođenja Ljudevita Gaja. Također je podsjetio da je Akademija sudjelovala u slavljenju 50.godišnjice Hrvatskog narodnog preporoda. Najavio je da će Akademija izdati korespondenciju Ljudevita Gaja, te je iznio Gajev životopis.⁶⁹

Sljedeći svečani govor koje je objavljen Smičiklas je održao 12. ožujka 1910. Izvijestio je Akademiju da su odlučili pokrenuti Enciklopedijski jugoslavenski rječnik koje bi financijski pomogao general Marko pl. Czerlien.⁷⁰ Od 1910. do 1913. godine Smičiklas je objavljivao Narodne pripovijetke iz osječke okoline u Slavoniji.⁷¹

Na svečanoj sjednici Akademije 14. lipnja 1911. Smičiklas je održao govor u čast dvjestogodišnjice rođenja Ruđera Boškovića. Osim svečanih riječi i najave da će o Boškoviću govoriti oni koji su kompetentni od njega fizičari i matematičari Smičiklas je najavio: *Svima onima, koji ogrižani današnjim našim narodnim osjećajem, možemo objaviti, da ima i mnogo hrvatskih pisama, koje će moći naša Akademija objelodaniti, a pisao im je slavni Rudžer Bošković svom rodu u Dubrovniku. Ta kako bi Dubrovčanin, ma bio i na kraju svijeta, mogao odnemariti svoj narodni jezik.*⁷²

Sljedeći govor u Akademiji Smičiklas je održao 20. travnja 1912. U govoru je Smičiklas istaknuo da je Jugoslavenska akademija bila druga po redu odmah iza Ruske u slavenskom svijetu. Pa je rekao: *Gospodo aka-*

demici! Lijepi broj serija naših publikacija primiće našu akademiju već velikim akademijama evropskim. Naša je velika briga, ne samo da ih uzdržimo na visini evropske nauke, nego pače da evropskoj nauci pokažemo putove, kojima će dalje poći po jugoistočnoj Evropi. Zatim je naveo da će Akademija početi izdavati spise hrvatskih sabora 16. stoljeća. Također je rekao da je Akademija izdala bibliografiju hrvatske glagoljice.⁷³ Zadnji svoj govor Smičiklas je kao predsjednik akademije održao 5. travnja 1913. Naglasio je da se protekla godina može smatrati najplodnijom u povijesti Akademije. Naveo da je Akademija počela izdavati Zbornik za istraživanje prirodoslovlja naše zemlje. Naglasio i rad na jugoslavenskoj enciklopediji.⁷⁴

CODEX DIPLOMATICUS REGNI CROATIAE DALMATIAE ET SLAVONIAE. DIPLOMATIČKI ZBORNİK KRALJEVINE HRVATSKE, DALMACIJE I SLAVONIJE

Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae), je zapravo kritičko izdanje latinskih javnih i privatnopravnih izvora koji se odnose na hrvatsku povijest od ranoga srednjeg vijeka do 1399. Zbirka se sastoji od 18 svezaka i sadrži prijepise najvažnijih papinskih, vladarskih i isprava drugih duhovnih i svjetovnih uglednika, a njezino je izdavanje 1904. započeo T. Smičiklas, potaknut znanstvenim, ali i političkim pobudama, kada je, zbog mađarskog pritiska, bilo nužno upozoriti na temelje hrvatske državne samostalnosti

⁶⁷ Isto, str. 61.

⁶⁸ Tade Smičiklas, «Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 21. ožujka 1908.» *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1907.* sv.22. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1908.) str. 47-51.

⁶⁹ Tade Smičiklas, «Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 20. ožujka 1909.» *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1908.* sv.23. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1909.) str. 43-52.

⁷⁰ Tade Smičiklas, «Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 12. ožujka 1910.» *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1909.* sv.24. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1910.) str. 52-56.

⁷¹ Tade Smičiklas »Narodne pripovijetke iz osječke okoline u Slavoniji« *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 15(1910) str. 279-305; 16(1911) str. 129-148; 17(1912) str. 151-170 i 343-356; 18(1913) str. 139-160.

⁷² Tade Smičiklas, «Govor u slavu dvjestogodišnjice rođenja Ruđera Boškovića na svečanoj sjednici JAZU dne 14. lipnja 1911.» *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1910.* sv.25. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1911.) str. 205-207.

⁷³ Tade Smičiklas, «Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 20. travnja 1912.» *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1911. Od Glavne skupštine 18. III. 1911. do Glavne skupštine 18. IV. 1912.* sv.26. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1912.) str. 55-58.

⁷⁴ Tade Smičiklas, «Svečana besjeda na svečanoj sjednici JAZU dne 5. travnja 1913.» *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1912. Od Glavne skupštine 18. IV. 1912. do Glavne skupštine 3. IV. 1913.* sv.27. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1913.) str. 52-54.

u ranom srednjem vijeku i neprekinutoga kontinuiteta Trojedne Kraljevine kroz cijeli srednji vijek.

Možemo reći da je to Smičiklasovo životno djelo. Temelnog tog kodeksa su hrvatski srednjovjekovni izvora do kraja 14. stoljeća. Preko 10 godina Smičiklas je, sa nekoliko mlađih priučenih suradnika, marljivo i odasvud sakupljao izvore za svoj Zbornik. Ukupno je skupio oko 7000 listina koje vremenski sežu od početka do kraja 14. stoljeća. Zbornik počinje drugim sveskom, jer je Smičiklas preuzela djelo Franje Račkoga »Documenta historiae Chroaticae periodum antiquam illustrantia« izdanje Akademije iz 1887. kao prvi svezak cijele zbirke, u kojemu su bili sabrani svi relevantni povijesni dokumenti do kraja 11. stoljeća.

Sam Smičiklas je zapisao: *Započesmo s izdavanjem i to po redu najprije XII vijeka. Uzimljemo Račkog Documenta, koja stižu do 1100 kao prvi svezak ukupnog Codex diplomaticus. Doći će vrijeme, da se popunjen izdade i prvi svezak dopunjen Dubrovnikom i ispravljene neke listine.*⁷⁵

Drugi svezak, tiskan 1904., u redakciji Smičiklasa, započinje s 1101. godinom i obuhvaća cijelo 12. stoljeće. U Smičiklasovoj redakciji izišlo je do njegove smrti 11 svezaka ovog Zbornika. Nakon njegove smrti tiskanje je, s velikim prekidima, bilo nastavljeno, i do danas je Akademija izdala ukupno 18 svezaka Zbornika, kojim je položen temelj kritičkom izučavanju hrvatske povijesti iz razdoblja Arpadovića i Anžuvina. Kako je Smičiklas ostavio sređenu građu do kraja 14. stoljeća, to je Akademija odlučila da Diplomatički zbornik i nadalje nosi Smičiklasovo ime. Hrvatski »Diplomatički zbornik« imao je, u početku, uz znanstvenu namjenu i važan politički zadatak - da dokaže povijesni subjektivitet hrvatskog naroda. Danas je, dakako, ostala samo njegova znanstvena namjena.⁷⁶

Prvi svezak za razdoblje 743–1100. tiskan tek 1967., a priredili su ga M. Kostrenčić, J. Stipišić i M. Šamšalović. Oni su pak istaknuli: *Pošto je 1877 izdao svoja Documenta već je i sam Rački objavio u Starinama JAZU br. XII neke novonađene isprave koje vremenski pripadaju spomenutom izdanju. Do danas se je broj novonađenih isprava i dalje povećao. On, doduše, nije velik, ali obzirom na relativno oskudne izvore najstarijeg razdoblja hrvatske povijesti svaki je novi prilog važan. Smičiklas je u svoj Diplomatički zbornik uvrstio*

*dubrovačke isprave, pa je savim logično i opravdano da one iz najstarijeg perioda dubrovačke historije nađu svoje mjesto i u prvom svesku.*⁷⁷

Znanstveno i metodološki T. Smičiklas se u priređivanju toga kritičkog izdanja oslanjao na znamenito izdanje *Monumenta Germaniae historica*. Sam je kritički uredio prvih 11 svezaka, a nakon njegove smrti (1914) gradivo koje je prikupio uredili su E. Laszowsky (svezak 13), M. Kostrenčić (svesci 13–16), S. Gunjača (svezak 17) i D. Rendić-Miočević (svezak 18). Kao što sam već istaknuo Smičiklas je prvo 1904. za tisak priredio 2. svezak *Diplomatičkoga zbornika* (razdoblje 1101–1200), Karakteristično je za cijelo izdanje da se prema kraju srednjeg vijeka raspon razdoblja koja je svaki pojedini svezak obuhvaćao sve više smanjivao, što je posljedica sve većega broja sačuvanih diplomatičkih i privatnih isprava, pa je posljednji, 18. svezak, obuhvatio razdoblje 1395–99. Uz spomenute su znanstvenike na *Diplomatičkom zborniku* radili istaknuti hrvatski diplomatičari: M. Šufflay, E. Fermendžin, F. Šišić, B. Krnic, J. Lučić, Mirjana Matijević Sokol, Vesna Gamulin Tudjina i dr. Budući da je kasnijim istraživanjima u raznim arhivskim ustanovama u zemlji i inozemstvu pronađen niz novih diplomatičkih izvora, 1991. započelo je izdavanje *Dodataka Diplomatičkoga zbornika (Supplementa Codicis diplomatici)*, a dosad su tiskana dva sveska, od kojih su prvi (1998) priredili H. Sirotković i J. Kolanović, a drugi (2002) J. Barbarić i Jasna Marković.

Na temelju provedenih istraživanja možemo zaključiti da je doprinos Tadije Smičiklasa djelovanju JAZU bio vrlo značajan i mnogostruk. Želim istaknuti da su dva navažnija posla koja je obavio Smičiklas važna za Akademiju. Kao prvo ističem posao arhivara Akademijinog arhiva, ako drugo izdavača Codexa diplomatica kao jednog od najvažnijih Akademijih izdanje u njezinoj povijesti.

SAŽETAK

U radu je istraženo djelovanje Tadije Smičiklasa u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Rad se temelji na objavljenom građi, literaturi i tisku. Na početku svoga rad iznijet je kratki životopis Tadije Smičikla-

⁷⁵ Tade Smičiklas, *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. Volumen II, (1101-1200) *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904.), str. VI.

⁷⁶ Hodimir Sirotković, »Tadija Smičiklas-život i djelo« *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 18(2000) str. 10-15.

⁷⁷ Marko Kostrenčić(ur); Jakov Stipišić i Miljen Šamšalović (skupili i obradili) *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. Volumen I, (743-1100) *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1967.). Predgovor

sa. U nastavku rada su pobrojane sve aktivnosti kojima je bio zaokupljen Smičiklas u radu kao predsjednik akademije. Potom je istraženo njegovo djelovanje kao arhivara akademijinog arhiva. Posebno poglavlje posvećeno je njegovom djelovanju kao predsjednika koje se temelji na njegovim govorima na svečanim sjednicama Akademije. Također su ukratko opisana znanstvena djela i članci koje je objavio u akademijinim izdanjima. Kapitalnom Smičiklasovom djelu *Codex diplomaticus* koje je također objavljeno u Akademijinoj ediciji je posvećeno posebno poglavlje.

TADIJA SMIČIKLAS AND THE YUGOSLAV ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

Summary

The paper presents research of the activity of Tadija Smičiklas in the Yugoslav Academy of Sciences and Arts based on published materials, literature and press. At the beginning of the paper a short biography of Tadija Smičiklas is presented, whereas subsequent parts of the paper list all the activities that Smičiklas was engaged with in the context of his work as the president of the academy. His activity as an archivist of the academy archive was researched as well. A special chapter is devoted to his activities as president based on his speeches at the festive sessions of the Academy. Scientific works and articles published by him in the academy's editions are also briefly described. A special chapter is devoted to Smičiklas' major work, *Codex diplomaticus*, which was also published in the Academy's edition.

Keywords: Tadija Smičiklas, Yugoslav Academy of Sciences and Arts, *Codex diplomaticus*